

CZESŁAW GRYKO

OGÓLNOPOLSKI ZESPÓŁ FILOZOFII KULTURY  
I FILOZOFII POLSKIEJ XX WIEKU  
Sprawozdanie z działalności w latach 1973—1987

W 1973 roku powołano w Lublinie Międzyuczelniany Instytut Filozofii i Socjologii przy UMCS integrując rozproszone placówki naukowo-dydaktyczne czterech wyższych uczelni. Został wówczas zatrudniony w Instytucie prof. dr hab. Andrzej Nowicki, który przedtem przez dziesięć lat kierował Katedrą Historii Filozofii w Instytucie Filozofii, Socjologii i Logiki Uniwersytetu Wrocławskiego. Zmiana *lokalizacji przestrzennej* zbiegła się z przesunięciem punktu ciężkości jego zainteresowań z historii filozofii na filozofię kultury, czego wyrazem była — ukończona w 1972 roku, a opublikowana w 1974 roku — książka: *Człowiek w świecie dzieł*.

A. Nowicki stworzył pierwszy w strukturze polskich państwowych uniwersytetów Zakład Filozofii Kultury i jednocześnie zaczął organizować szerszy interdyscyplinarny zespół badawczy o charakterze ogólnopolskim. 2 listopada 1973 roku odbyło się pierwsze zebranie organizacyjne Zespołu Filozofii Kultury. Dostrzeżono nowy, nie zagospodarowany dotąd przez socjologię kultury i historię kultury obszar badawczy, na który postanowiono wkroczyć, a mianowicie dzieje filozoficznej refleksji nad kulturą i badania nad rozbudową, udoskonalaniem i integrowaniem aparatury pojęciowej funkcjonującej w różnych, odseparowanych od siebie, naukach o kulturze (zwłaszcza historii filozofii, socjologii, historii literatury, religioznawstwa). Właściwy *start* nastąpi 26 stycznia 1974 roku. Wówczas to zainaugurowano spotkania uczestników prowadzonego na zlecenie Komitetu Nauk Filozoficznych PAN, Ogólnopolskiego Konwersatorium — jednego z trzech konwersatoriów zleconych ośrodkom uniwersyteckim — poświęconego filozofii polskiej XX wieku oraz Ogólnopolskiego Zespołu Filozofii Kultury. Uczestniczyło w nim około 30 osób z Lublina, Wrocławia, Krakowa, Katowic; Zielonej Góry, Łodzi i Warszawy. (...) Pracę Konwersatorium planowano na pięć lat i postawiono przed nim zadanie opracowania syntezy dziejów polskiej filozoficznej refleksji nad kulturą z okresu 1918—1939. (...) W *Projekcie Deklaracji Metodologicznej* konstytuującej OZFK uznano za główne zadanie Zespołu zbudowanie teorii kultury świeckiej, a ściślej teorii polskiej świeckiej kultury socja-

listycznej i wypracowanie zestawu narzędzi pojęciowych potrzebnych do uprawiania filozofii kultury, jak i do programowania tworzenia polskiej świeckiej kultury socjalistycznej. Sformułowano też wyjściową, roboczą definicję kultury: *Kultura jest to pewien aktywny podmiot czyli zbiór ludzi (twórców, organizatorów, odbiorców); zbiór określonych czynności tych ludzi (tworzenie, organizowanie, odbieranie); zbiór dzieł ludzkich, czyli wartościowych wytworów oraz czynniki integrujące wymienione zbiory w pewną całość.* Budując pojęcie i teorię kultury świeckiej należy zwrócić szczególną uwagę na wszystkie cztery elementy definicji, ponieważ odrzucono definicje, które:

1. Redukują kulturę do przedmiotu zapominając o podmiocie wytwarzającym i odbierającym określone przedmioty.
2. Zapominają o dwóch podstawowych czynnościach ludzkich warunkujących istnienie kultury: eksterioryzacji i interioryzacji.
3. Redukują kulturę do zachowań, pomijając świat wytworów.
4. Zapominają o czynnikach integrujących. (...)

Na II spotkaniu (23 marca 1974 r.), rozwinęła się dyskusja wokół referatu mgr Krystyny Stawskiej-Skurjat z Wrocławia: *Filozofia kultury Władysława Witwickiego (1878—1948)*. Dotyczyła ona możliwości wykorzystania psychologii w badaniu kultury.

III Sesja (25 maja 1974 r.) została zdominowana problematyką metodologiczną. Poddano analizie aparaturę pojęciową współczesnej polskiej socjologii kultury. Z prac, które ukazały się w latach 1971—1973 wybrano cztery książki (K. Żygulski: *Wstęp do zagadnień kultury*. Warszawa 1972; A. Wallis: *Prognozowanie kultury*. Warszawa 1913; A. Tysza: *Uczestnictwo w kulturze. O różnorodności stylów życia*. Warszawa 1971; A. Kłoskowska: *Spoleczne ramy kultury*. Warszawa 1971), w celu zarejestrowania i klasyfikacji ważniejszych narzędzi pojęciowych i oceny ich przydatności dla dalszej pracy Zespołu. (...) O naukowej prężności Zespołu świadczy fakt, że już wówczas gotów on był do wydania piętnastoarkuszowego zbioru prac pt. *Wybrane zagadnienia z polskiej filozofii kultury XX wieku*. Niestety, realizacja tego przedsięwzięcia staje się możliwa dopiero teraz. (...)

Na IV Sesji (22 czerwca 1974 r.) A. Nowicki dokonał prezentacji świeżo wydanej książki *Człowiek w świecie dzieł*. Koncentrowała się ona na *homo in rebus*, czyli na problematyce obecności człowieka w wytworzonych przedmiotach, a w szczególności na formach pośmiertnej obecności człowieka w kulturze. Metafizycznej opozycji *rzeczy i świata wewnętrznego* przeciwstawiała dialektyczną jedność świata ludzi i świata dzieł — człowiek *urzeczywistnia* się eksterioryzując się w dzieła, a dzieła *żyją* tylko wtedy, gdy są interioryzowane. Wysuwała ona szereg postulatów metodologicznych możliwych do wykorzystania w badaniach własnych członków

Zespołu: *istotę* bytu konstytuuje i ujawnia jego funkcja; wyjaśniała metodę *centralnych kategorii*; opowiadała się za *pluralistyczną teorią osobowości*; zarysowała *ateistyczną perspektywę nieśmiertelności imienia*; formułowała myśl, że sens dzieła określany jest przez kontekst a wieloznaczność dzieła wynika z jego jednoczesnej przynależności do wielu różnych kontekstów; rozwijała myśl o *aksjologicznej treści kultu wielkich ludzi*; wskazywała na *prawo eksterioryzacyjnej fragmentaryzacji* mające swój odpowiednik w *prawie recepcyjnej dyspersji, fragmentaryzacji, symplifikacji i deformacji dzieł*. Dyskusja w formie recenzji i omówień wkroczyła na łamy czasopism fachowych („Studia Filozoficzne”, „Człowiek i Światopogląd”, „Studia o Książce”) i popularnych tygodników („Argumenty”) pozwalając na spopularyzowanie idei Zespołu<sup>1</sup>. Tym samym etap samo-określenia Zespół miał za sobą.

Organizatorami V Sesji (26 października 1974 r.) odbytej w siedzibie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego byli zielonogórcy uczestnicy: dr Antoni Klinger i dr Eugeniusz Szafranski, którzy przedstawili referaty będące tematami ich prac habilitacyjnych: *Pojęcie kultury świeckiej w polskiej publicystyce laickiej lat 1957—1973* i *Problematyka świeckiej kultury socjalistycznej w polskich postępowych organizacjach młodzieżowych w latach 1936—1939*. Oprócz nich referowali: prof. dr hab. A. Nowicki: *Istota sporów o pojęcie świeckiej kultury socjalistycznej*, doc. dr Łora Kim-Kustrzeba (Wrocław): *Radziecka filozofia kultury*, dr Wacław Krawczyk (Warszawa): *Filozofia kultury Kazimierza Czaplińskiego*.

Mówiąc o kulturze świeckiej mamy na myśli świat ludzi i świat ich dzieł i ich głębokie zakorzenienie w społeczeństwie i historii w przeciwieństwie do koncepcji teologicznych podkreślających związek z tym, co *ponadczasowe, ponadspołeczne i nadprzyrodzone*. Taki był najogólniejszy wniosek programowego referatu A. Nowickiego.

Główną trybuną Zespołu było istniejące od 1957 roku czasopismo „Euhemer—Przegląd Religioznawczy”, którego założycielem i redaktorem naczelnym był A. Nowicki. Często członkowie Zespołu publikowali tam teksty, nad którymi następnie dyskutowano na obradach Zespołu. Tak więc podstawą dyskusji nad rolą pojęć *negacji dialektycznej* i *roztapiania* w teorii kultury świeckiej (VI Sesja, 25 stycznia 1975 r.), były artykuły

<sup>1</sup> Por. szczególnie — J. Szmyd: *O nowy kształt filozofii kultury*. „Studia Filozoficzne” 1974, nr 10, s. 113—117; M. Skrzypek: *Twórcy i ich dzieła*. „Człowiek i Światopogląd” 1975, nr 10, s. 172—175; K. Migoń: Recenzja z: *Człowiek w świecie dzieł*. „Studia o Książce” t. 6: 1976, s. 167—171; M. Nowaczyk: *Uwagi o marksistowskiej filozofii człowieka. Homo creator*. „Argumenty” nr 28 z dn. 14 lipca 1974 r., s. 3, 13; J. Szmyd: *Wprowadzenie do filozofii kultury*. „Argumenty” nr 26 z dn. 30 czerwca 1974 r.

A. Nowickiego: *Perspektywy rozwoju świeckiej kultury socjalistycznej w Polsce i związane z nimi zadania religioznawstwa* („Euhemer” 1974, nr 4) i *Lenin o ateizmie i ateistach* („Studia Religioznawcze” 1971, nr 4). (...)

Drugi nurt Zainteresowań uczestników VI Sesji stanowiła możliwość matematyzowania wiedzy o kulturze (kulturometria). Problemy kulturometrii (por. „Studia Religioznawcze” 1973, nr 8) na przykładzie zawartości hasła *kultura* w encyklopediach polskich lat 1918—1939, przedstawił dr Antoni Lenkiewicz (Wrocław). Uzupełnieniem tej tematyki był komunikat dr Antoniego Krawczyka (Lublin), dotyczący pojęcia *kultura* w encyklopediach anglosaskich. Ciekawy referat przedstawił mgr Stefan Symotiuk (Lublin) o filozofii kultury Jana Łempickiego (1910—1944).

Na VII Sesji (26 kwietnia 1975 r.) nieprzypadkowo znalazły się dwa referaty traktujące o filozofii kultury Odrodzenia — mgr Zdzisława Kality (Wrocław): *Filozofia kultury Giannozza Manettiego (1396—1459)* i mgr Józefa Dobrowolskiego (Łódź): *Giambattista Della Porta (1540—1615) i laicyzacja pojęcia „magii naturalnej”*. Filozofia Odrodzenia jest bliska członkom Zespołu, bowiem eksponuje podmiotowy i świecki charakter kultury. Pozostały czas Sesji wypełniły prezentacje prac: doc. dr Bohdana Dziemidoka (Lublin) o polskiej estetyce okresu dwudziestolecia międzywojennego i dr St. Jedyńska o etyce polskiej w latach 1918—1939. VII Sesja odbyła się 28 kwietnia 1975 roku w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, gdzie rozważano relacje zachodzące między materializmem historycznym, filozofią człowieka a filozofią kultury. A. Nowicki zaproponował rozważenie użyteczności pojęcia *deteologizacji* („Euhemer” 1975, nr 2).

VIII Sesja (14 czerwca 1975 r.) miała uroczysty charakter w związku z rozdaniem dyplomów pierwszym absolwentom Roczego Podyplomowego Studium Religioznawczo-Filozoficznego. Zasadnicze referaty wygłosili: prof. A. Nowicki: *Stanowisko współczesnej filozofii chrześcijańskiej wobec ateizmu marksistowskiego* i doc. dr J. Szmyd: *Jan Hempel o religii i religioznawstwie*.

IX Sesja (28 czerwca 1975 r.) dotyczyła problematyki estetycznej. Prof. Aldo T r i o n e, dyrektor Instytutu Filozofii Uniwersytetu w Lecce, zapoznał uczestników z własnymi pracami i poglądami estetycznymi. Przedstawił fenomenologiczną koncepcję *dzieła otwartego* i związek estetyki z życiem społecznym. Próbę określenia problematyki badań nad muzyką od strony filozofii kultury zaprezentował mgr Norbert Żmijewski (Warszawa). Mieczysław Wojtas zapoznał obecnych z kwestionariuszem, przy pomocy którego bada formy obecności malarzy i malarstwa w literaturze polskiej dwudziestolecia międzywojennego.

10 stycznia 1976 roku (X Sesja) jest ważną datą w historii OZFKiFP.

Wzrost liczebny członków Zespołu (w sesjach uczestniczyło około 30 osób, w tym 1 profesor, 3 docentów, 10 doktorów, 15 magistrów) przyczynił się do reorganizacji, polegającej na utworzeniu pięciu podzespołów: krakowskiego (pod kierunkiem doc. dr hab. J. Szmyda), wrocławskiego (pod kierunkiem doc. dr Łory Kim-Kustrzeby), katowickiego (pod kierunkiem doc. dr Cz. G ł o m b i k a), zielonogórskiego (pod kierunkiem dr A. Klingera) i lubelskiego (pod kierunkiem prof. A. Nowickiego i dr S. Symotiuka) i powołaniu Rady Naukowej złożonej z wymienionych wyżej osób. W czasie Sesji przedyskutowano plan pracy na lata 1976—1985 w związku z projektem włączenia własnych badań do planu węzłowego i międzyresortowego. Wskazywano też na konieczność kontynuowania prac nad stworzeniem precyzyjnej aparatury pojęciowej. Dyskutowano nad głównymi twierdzeniami i narzędziami pojęciowymi zawartymi w pracy Jerzego Kossaka: *Rozwój kultury w Polsce Ludowej* (Warszawa 1974) i A. Sicińskiego: *Dziś i jutro kultury polskiej* (Warszawa 1975) oraz nad tezami A. Nowickiego: *Wytwory kultury z punktu widzenia ich przekształcalności*<sup>2</sup>.

Podzespół katowicki, który miał być odpowiedzialny za dział polskiej filozofii katolickiej, zorganizował XI Sesję (13 marca 1976 r.) w Uniwersytecie Śląskim. Autorzy referatów (doc. Cz. G ł o m b i k: *Problem akceptacji filozofii narodowej jako dziedzictwa kultury w poglądach A. Molickiego*; mgr Bogusław Szubert: *Ideowe przesłanki koncepcji historii filozofii polskiej w poglądach Maurycego Straszewskiego*; mgr Bronisław Czech: *Konstanty Michalski: historia filozofii — filozofia — kultura*), nawiązali do wypowiedzi A. Nowickiego, który dokonał analizy pojęcia *interpretacja*, pokazał źródła błędów popełnianych przy interpretowaniu i postawił przed Zespołem zadanie nie tylko interpretowania tekstów filozoficznych, ale i budowania *teorii interpretacji*.

Członkowie Zespołu wzięli aktywny udział w pierwszym w Polsce Ludowej Ogólnopolskim Zjeździe Filozoficznym (Lublin, 20—23 czerwca 1977 r.). Spośród członków Zespołu referaty wygłosili: prof. dr hab. A. Nowicki: *Polska filozofia kultury XX wieku (1918—1939). Problemy — próby oceny — program badań*; doc. dr hab. J. Szmyd: *Badania polskie w dziedzinie historii filozoficznej krytyki religii (1945—1975)*; doc. dr hab. Cz. G ł o m b i k: *Katolicka reinterpretacja polskiej filozofii narodowej w warunkach popowstaniowych sporów o tradycję*; doc. dr hab. Henryk Pisarek (Uniwersytet Wrocławski): *Badania polskie nad filozofią słowiańską*; doc. dr Lora Kim-Kustrzeba: *Badania polskie nad filozofią radziecką (metodologia historii filozofii i filozofia kultury)*; dr

<sup>2</sup> A. Nowicki: *Teksty filozoficzne z punktu widzenia ich przekształcalności*. „Studia Filozoficzne” 1975, nr 12, s. 77—90.

A. Klinger: *Polskie badania marksistowskie nad filozofią włoskiego Odrodzenia*. Tezy tych referatów zaprezentowano na XII Sesji (22 maja 1976 r.) w Zielonej Górze.

Zadania wynikające z udziału Zespołu w badaniach należących do problemu węzłowego 11. 1 (Polska kultura narodowa), temat 1 (Teoria kultury) i do problemu międzyresortowego III. 15 (Dzieje myśli filozoficznej i społecznej w Polsce), temat 1. 4. 1 (Polska filozofia kultury XX wieku) analizowano na XIII Sesji (12 czerwca 1976 r.). Cała praca Zespołu i kolejne Sesje zostały podporządkowane realizacji tych zadań. Przewidywano na lata 1980—1982 wydanie dwóch prac zbiorowych podsumowujących pracę Zespołu w ramach obu problemów o łącznej objętości około 100 arkuszy pod roboczymi tytułami:

1. Teoria kultury świeckiej.

2. Zarys dziejów polskiej filozofii kultury XX wieku (lub: Zarys dziejów filozofii polskiej okresu 1918—1939) oraz podjęcie pracy nad filozofią polską lat 1945—1980, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki filozofii kultury. Szybko jednak, z powodów niezależnych od Zespołu, realizacja tego ambitnego planu się załamała. Nastawały lata *wchodzenia w kryzys* i ostrych cięć budżetowych. Jak zwykle zaczęto od obniżki funduszy na prowadzenie badań naukowych i wiele z rozpoczętych przedsięwzięć nie ukończono, a ukończone *zdobią* archiwa instytucji koordynujących badania.

Na XIV Sesji (9 października 1976 r.) Zespół gościł profesor Clare Gallini z Uniwersytetu w Cagliari (Sardynia), która mówiła o Antonio Gramscim jako teoretyku folkloru. Dyskusja nad dwoma referatami A. Nowickiego (*Znaczenie filozofii Tadeusza Kotarbińskiego dla teorii kultury świeckiej; Uwagi o „Wstępie do kompozycji” (Kraków 1976) Bogusława Schäffera*), przedłużyła się na Sesję XV (20 listopada 1976 r.), na której A. Nowicki mówił o kulturze socjalistycznej jako *Drugim Odrodzeniu*.

Z rozmachem Zespół wchodził w czwarty rok swego istnienia. Dla uczczenia 500-lecia śmierci wolnomyślnego humanisty, od którego rozpoczynają się dzieje wolnej myśli w Polsce, Grzegorza z Sanoka (1406—1477), zorganizowano wspólnie z Polskim Towarzystwem Religioznawczym i Wojewódzkim Zarządem Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej w Lublinie, okolicznościową Sesję (XVI, w dn. 28—29 stycznia 1977 r.). Wygłoszono 11 referatów, i co ważniejsze, zostały one — wzbogacone o bibliografię opracowań i ważniejszych wzmianek o Grzegorzu z Sanoka — wydane drukiem (Lublin 1979). Dyskutowano również nad książką Tadeusza Szulca: *Muzyka w dziele literackim* oraz nad znaczeniem pojęć: *kultura filozoficzna, kultura logiczna, kultura literacka, kultura moralna* i *kultura muzyczna*. Sesji towarzyszyła wystawa starych druków,

opracowań ikonografii Grzegorza z Sanoka i muzyka renesansowa z tabulatury Jana z Lublina. Będzie to odtąd stały element kompozycyjny spotkań, przekształcających się powoli w sympozja filozoficzno-muzyczne. XVIII Sesja (10—11. XII. 1977 r. ) też miała rocznicowy charakter: XX-lecie zorganizowanego ruchu laickiego w Polsce Ludowej, 375 rocznica śmierci Sebastiana Klonowica i 100 rocznica urodzin Jana He m p l a.

Na Sesji XIX (22—23 kwietnia 1978 r. ) uczczono 160 rocznicę urodzin Karola Marksa (A. Nowicki: *Znaczenie „Grundrisse der Kritik der politischen Okonomie” dla teorii kultury świeckiej*) i 100 rocznicę urodzin Władysława Witwickiego. (... )

W listopadzie 1978 roku Zespół wziął udział w obchodach 60 rocznicy odzyskania niepodległości organizując popularnonaukową sesję (XX) na temat: *Polska filozofia kultury 1918—1939*, gdzie m. in. A. Nowicki przedstawił *Spory międzywojenne o kształt kultury polskiej*. W drugim dniu Sesji zajęto się *Elementami kultury świeckiej* (A. Nowicki), *Kulturą polityczną jako elementem kultury świeckiej* (S. Symotiuł), *Kulturą ludową na przykładzie twórczości Jana Stanisława Bystronia* (dr Florian Donocik z UŚI w Katowicach).

Wyjątkowy charakter miała Sesja XXI (26 maja 1979 r. ). Odbyła się ona w Warszawie w Pałacu Kultury i Nauki i poświęcono ją czterdziestolecie pracy naukowej i sześćdziesięcioleciu urodzin Profesora Andrzeja Nowickiego. (... ) Całość materiałów wydrukował „Euhemer” (1979, nr 4, 160 s. ).

Na Sesji XXII (27 października 1979 r. ) wrócono do podstawowej problematyki teoretycznej. W referacie *Wybrane problemy teorii kultury świeckiej* A. Nowicki zinterpretował znaczenie terminu *świecka kultura socjalistyczna*. Mianem tym można nazwać tylko taką kulturę, w której występują trzy następujące cechy:

1. Brak społecznych barier uczestnictwa w kulturze.
2. Humanistyczne, demokratyczne, racjonalistyczne, internacjonalistyczne treści w świadomości społecznej i w wytwarzanych dziełach.
3. Brak podziału społeczeństwa na *podmiot* (czyli *inżynierów dusz ludzkich*) i *masę*, będącą biernym przedmiotem oddziaływań kulturalnych i przekształcanie się całego społeczeństwa w *podmiot polityczny*, *podmiot kultury*, *podmiot historii*, *podmiot autokreacji*.

Istniejąca współcześnie kultura krajów budujących socjalizm nie spełnia tych warunków, co oznacza, że *świecka kultura socjalistyczna* to wciąż zadanie do zrealizowania.

W związku z przekazaniem do Wydawnictwa Lubelskiego książki pt. *Nauczyciele* (Lublin 1981), A. Nowicki przedstawił *Tezy o zasadach świeckiego wychowania*. Kontynuacją problematyki elementów kultury

były wystąpienia N. Żmijewskiego o kulturze muzycznej i mgr Gerarda Głuchowskiego (UMCS) o kulturze logicznej i kulturze filozoficznej.

Kolejna (XXIII) dwudniowa (14—15 czerwca 1980 r.) Sesja połączona została z uroczystością zakończenia rocznego Podyplomowego Studium Filozoficzno-Religioznawczego. Wiodącym tematem 19 wystąpień był *Czas w kulturze świeckiej*<sup>3</sup>. Większość referatów opublikowano w książce pt. *Czas w kulturze* (Lublin 1983).

Sesję XXIV zorganizowano 15 listopada 1980 roku na temat *Kultura świecka a demokracja socjalistyczna*. Jej głównym punktem programowym była dyskusja nad książką prof. dr hab. Stanisława Ehrlicha (Warszawa) *Oblicza pluralizmów* (Warszawa 1980), z udziałem autora. Była to ostatnia Sesja przed trwającą 2, 5 roku przerwą w pracy Zespołu. Załamały się ostatecznie badania w ramach ogólnopolskich problemów badawczych. Nie udało się wydać pracy zbiorowej o kulturze świeckiej z materiałów opracowanych przez Zespół w latach 1976—1980, liczących około 2000 stron maszynopisu.

Spotkanie XXV odbyło się 11 czerwca 1983 roku z okazji 100 rocznicy śmierci Karola Marksa. Program zawierał: referat A. Nowickiego: *Myśl Marksa o przekształcaniu świata i jej znaczenie dla religioznawstwa*—ogólną dyskusję o inkontrologii w związku z publikacją trzeciego tomu prac zbiorowych Zespołu; dyskusję nad książkami doc. dr hab. Cz. Głombika: *Metafizyka kultury* (Warszawa 1983); *Martin Grabmann i polska filozofia katolicka* (Katowice 1983). (...)

XXVI Sesja (24 czerwca 1983 r.) odbyła się w Chełmie i została zorganizowana przez pracowników Zakładu pod hasłem 100 rocznicy śmierci K. Marksa. Sylwetkę, dorobek i znaczenie *Orla ateistów polskich* — Kazimierza Łyszczyńskiego (1634—1689) w 350-lecie jego urodzin zaprezentowano na XXVII Sesji (3 marca 1984 r.). Obrady wzbogacone zostały, co stanie się nieodłącznym elementem każdej następnej Sesji, montażem literacko-muzycznym. Co prawda było to robione i wcześniej, ale tym razem *muzyka filozoficzna* po raz pierwszy została wykonana *na żywo*. Beata Tęcza wykonała kompozycję *Śnieg* będącą rezultatem spotkania kompozytorki z filozofią Vaniniego, zapowiadając tym samym temat kolejnej Sesji: *400 rocznicę urodzin Vaniniego*.

6—7 czerwca 1984 roku na XXVIII i XXIX Sesji OZFKiFP (Zamość, Lublin) spotkali się dwaj wybitni znawcy Vaniniego: prof. Giovanni Pappalardo z Uniwersytetu w Lecce i prof. A. Nowicki. Owocem spot-

<sup>3</sup> Por. obszernie omówienie Cz. Gryko: *Czas wymiarem naszego istnienia*. „Człowiek i Światopogląd” 1980, nr 10, s. 159—164.



kania była rocznicowa publikacja pt. *W 400-lecie urodzin Vaniniego* (Lublin 1985).

Bohaterem XXX Sesji (1 grudnia 1984 r.) był Giordano Bruno. O jego filozofii muzyki mówił prof. A. Nowicki. Autoprezentacji prac habilitacyjnych dokonali: doc. dr Stefan Folaron z WSP w Częstochowie: *Filozofia Taurellusa (1547—1606)* i S. Symotiuk: *Negacja a krytyka, zaś mgr Krzysztof Wieczorek (UŚL w Katowicach) porównał inkontrologię z katolicką (agatologiczną) filozofią spotkania, będącymi przedmiotem rozprawy doktorskiej. 16 marca 1985 roku, po raz pierwszy w Polsce, zorganizowano Sympozjum filozoficzno-muzyczne poświęcone twórczości Ernsta Blocha (1885—1977), połączone z analizą najnowszych kierunków współczesnej teologii, szczególnie teologii wyzwolenia. Prof. A. Nowicki przedstawił filozofię muzyki E. Blocha i H e p t a p l u s a, czyli lektyczny portret jego filozofii. Mgr Anna Czajka (Warszawa), która miała okazję zaznajomić się z archiwum Blocha w Tybindze, próbowała dociec teoretyczno-praktycznych podstaw jego filozofii nadziei. Referat pt. *Pojęcie materii w filozofii Ernsta Blocha — Bloch o „ateizmie w chrześcijaństwie” i „teologii rewolucji”* wygłosił dr Józef K o s i a n (Wrocław). Filozoficzne źródła i społeczne implikacje teologii wyzwolenia analizował dr Zbigniew Stachowski (WAP Warszawa). O Stanisławie Brzozowskim (1878—1911) i Władysławie W i t w i c k i m mówiono na Sesji XXXII (15 czerwca 1985 r.)<sup>4</sup>.*

Merytoryczna zawartość piątego tomu prac zbiorowych (poza trzema już wspomnianymi, czwarta praca zbiorowa nosiła tytuł *Filozofia przestrzeni*, Lublin 1985), pod tytułem *Filozofia kultury*, zaprzętała uwagę uczestników XXXIII Sesji (19 kwietnia 1986 r.).

Na XXXIV Sesji (7 czerwca 1986 r.) goszczono włoskiego kompozytora, muzykologa i filozofa kultury prof. Borisa P o r e n ę z Konserwatorium św. Cecylii w Rzymie, który mówił o znaczeniu *nowej dydaktyki muzyki* dla filozofii kultury i o doświadczeniach Ośrodka Badań i Metakulturalnego Eksperymentowania w Sabinie. Inkontrologicznej interpretacji twórczości Mozarta dokonał prof. A. Nowicki. Ateistyczną filozofię kultury Antoniego Bolesława Dobrowolskiego (1872—1954) przedstawiła dr Eulalia Michnowska (Akademia Nauk Społecznych, Warszawa).

Obchody trzydziestolecia odrodzonego ruchu laickiego w Polsce Ludowej zainaugurowano na Sesji XXXV (24 stycznia 1987 r.). Dyskutowano nad książką A. Nowickiego: *Zarys dziejów krytyki religii. Starożytność* (Warszawa 1986). Spór o religioznawstwo w szkole średniej i próbę

<sup>4</sup> Por. sprawozdanie z Sesji autorstwa Cz. Gryko: *Mysłiciele polscy — rocznik IS7S. „Studia Filozoficzne”* 1986, nr 5, s. 194—196.

zdyskredytowania nowego przedmiotu przez prasę katolicką zaprezentował dr Czesław Gryko (UMCS w Lublinie).

Ostatnią w roku akademickim 1986/1987, XXXVI Sesję (16 maja 1987 r. ) poświęcono świeckim tradycjom epoki Oświecenia. Program *zniesienia wszystkich religii* Franza Heinricha Ziegenhagena (1753—1806), filozofa zupełnie u nas nieznanego, referował A. Nowicki. Wprowadzenia do dyskusji o Kancie jako krytyku teologii i klasyku etyki świeckiej dokonał autor książki o kantowskiej filozofii religii doc. dr hab. Henryk Borowski (UMCS). Program uzupełniały referaty dr S. Symotiuka (*Pojęcie krytyki u Kanta*), mgr B. Tęczy (*Kant o muzyce*) i mgr Anny Kosowskiej (*Feuerbach o Kancie*). Wybiegając w przyszłość warto zasygnalizować, że w planach Zespołu znajduje się wielka, międzynarodowa impreza związana z 300-leciem śmierci Kazimierza Łyszczyńskiego.

Książki, artykuły, referaty autorstwa członków Zespołu powiązane były z pisanymi przez nich pracami habilitacyjnymi i doktorskimi. W relacjonowanym okresie siedmiu członków Zespołu habilitowało się, a dalsze trzy osoby ukończyły pisanie rozpraw habilitacyjnych. Doktoryzowało się zaś, tylko u kierownika Zespołu prof. dr hab. Nowickiego, 13 osób.

Z racji osobistych powiązań prof. A. Nowickiego z Włochami (członek rzeczywisty zagraniczny Akademii Nauk Moralnych i Politycznych w Neapolu, członek zagraniczny rady naukowej *Centro Studi Vaniniani*, honorowy obywatel miast Taurisano i Nola), Zespół łączy ściśle kontakty z włoskimi uczonymi. Szczególnie owocna współpraca została nawiązana z uniwersytetem w Lecce. Podejmuje się wspólne badania (studia nad Vaninim) i wzajemną wymianę osobową. Goszczono m. in. prof. Aldo T r i o n e (1975 r. ), prof. Giovanni P a p u l i (lata 1976, 1984), dr Giuseppe Dell'Anna (1976 r. ), prof. Clarę Gallini (1976 r. ), prof. Antonio Verri (1978 r. ), prof. Borisa Porenę (1986 r. ). Nawiązano też, choć jeszcze w stopniu niezadowalającym, kontakty z uczonymi z krajów socjalistycznych.

Niedostatkim tego sprawozdawczego artykułu jest brak pełnej bibliografii opublikowanych prac członków Zespołu. Na to jednak potrzebna jest odrębna publikacja.